

Dreptul la a doua șansă

CLAUDIA ILLYES
Biblioteca Județeană Mureș

Abstract

The Right for a Second Chance

According to the UNESCO Public Library Manifesto - that emphasis the role of public library in rendering free access to information - Mureș County Library had initiated a project, called Moveable Library, which proved to be very well received by the target. The project has been initially created for two different social groups: the old people, that had been accomodated to the Elder People Care Center and the detainees from Târgu-Mureș Penitentiary, aged between 16-21; later, we have enlarged our activities, by adding two more targets: the Hospital of Pediatrics and Oncology from Târgu-Mureș and the Caritas Foundation.

The results of our project were quite visible, especially because we have chosen to work with the same group every time, in order to quantify its evolution. At the beginning, those young people were not able to work very well, they hardly knew the letters; now, they can read poetry, novels and even manage to put on Eminescu's Scrisoarea III...

Since the beginning of the project, we tried to the target group a variety of activities and programmes, such as: library and its place inside community; Romanians coats of arms, their evolution and significance; winter holydays - Christmas; our national poet, Mihai Eminescu; the French novelist, Jules Verne; Valentine's Day - love; the importance of water in everyday's life; gipsies and their way of living; Easter holyday; pernicious drogs; the teacher's portrait; practical workshops, and the results of their work have been exhibited at our library. The results of our project were also visible in the contest "Who knows... wins"; the detainees proved their knowledge in reading, writing and learning.

We are convinced that the best benefit of our project is neither ours, nor of the detainees, but of the Society! Helping those young men to be readmitted in our society, we are actually helping them not to dwindle again. We know we can not "bring over" all of them; but those who are interested in a second chance, will have one.

Keywords: *Mureș County Library, Moveable Library, detainees, elder people, target group.*

„*Lucrurile bune se întâmplă celor care știu să aștepte.*”
(Alexandre Dumas)

Societatea de astăzi aduce, pe undeva, cu cea din Babel, dinaintea prăbușirii turnului biblic. Acum nu mai suntem aidoma strămoșilor: un neam într-un trib; acum trăim într-o societate variată, colorată.

Omul, încă de de pe vremea lui Adam, a fost supus ispitelor; unii reușesc să le țină piept, alții le cedează.

Societatea contemporană ne oferă o pildă deosebită: în masa peștriță de oameni, trăiesc în armonie (da, *armonie*, nu este greșeală de redactare), ambele categorii. Atâta doar că, uneori, cei care încalcă regulile sunt pedepsiți, privați de libertate chiar. Ajunși în această situație, experimentează o lume nouă, cu totul diferită de ceea ce au cunoscut până în acel moment.

Dacă încercăm să căutăm puțin să înțelegem ce anume a stat la originea *căderii în păcat*, vom găsi, în copilăria fiecăruia, printre alți numeroși factori, și uriașe curenți afective și educaționale. Dintre acești copii se desprind cei care, mai târziu, vor avea deficiențe de învățare și de comunicare.

Pierzându-și libertatea, instituționalizațiilor le este caracteristic faptul că intră în instituție cu o cultură derivată dintr-o lume familială - un mod de viață și un ciclu de activități considerate firești până în momentul *intrării în instituție*. Oricare ar fi fost stabilitatea organizării personale a individului înainte de intrarea în instituție, ea făcea parte dintr-un cadru mai amplu, găzduit de mediul său civil - un circuit de experiențe care confirmau o concepție despre sine tolerabilă și permiteau o serie de manevre defensive, efectuate după bunul lui plac, pentru confruntarea cu situațiile de conflict, discreditare și eșec.

Se pare că instituția totală, penitenciarul, nu înlocuiește cultura unică a individului cu ceva preformat; ne confruntăm cu ceva mai restrictiv decât aculturația sau asimilarea. Dacă apar totuși modificări culturale, poate că acestea au de-a face cu eliminarea ocaziilor de a manifesta anumite comportamente și cu nereușita în a ține ritmul cu ultimele modificări sociale din lumea exterioară. Astfel, dacă șederea în penitenciar este de lungă durată, poate surveni cea ce s-a numit deculturație, adică o dezvățare care îl face temporar incapabil să se descurce cu anumite caracteristici ale

vieții de zi cu zi în afara instituției, dacă și când reușește să se întoarcă în lumea de afară.

Nou-sositul intră în instituție având o concepție despre sine formată grație anumitor convenții sociale stabile în lumea de origine. La intrarea în instituție, este imediat privat de sprijinul pe care i-l conferă aceste convenții; trece printr-o primă serie de înjosiri, degradări, umiliri și pângăriri ale eului. Eul său este degradat sistematic, chiar dacă fără intenție. Bariera pe care instituțiile totale o pun între individul instituționalizat și restul lumii marchează prima restrângere a identității. Existența ca membru într-o instituție totală aduce cu sine perturbarea automată a programării rolurilor, din moment ce separarea instituționalizatului de restul lumii durează douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru și poate continua vreme de mai mulți ani. Ca urmare, survine deposedarea de roluri. În numeroase instituții totale, privilegiul de a primi vizite sau de a ieși din așezământ este în totalitate refuzat în perioada inițială (carantina), fapt ce asigură o primă ruptură profundă față de rolurile trecute și recunoașterea deposedării de roluri.

Deși instituționalizatului își poate relua unele roluri, dacă și când se întoarce în lumea de afară, este evident că alte pierderi suferite de el rămân irevocabile și individul le trăiește dureros, ca atare. Se poate ca individul să nu aibă mai târziu posibilitatea de a recupera timpul pe care nu l-a petrecut perfecționându-și studiile sau cariera, stabilind și consolidând relații cu sexul opus ori crescându-și copiii. Un aspect juridic al acestei deposedări permanente se regăsește în conceptul de moarte civilă: deținuții dintr-o închisoare se pot confrunta, nu doar temporar, cu pierderea drepturilor de a dispune de bani, de a contesta acțiuni de divorț, ori proceduri de adopție, de a vota, ci este posibil ca aceste drepturi să le fie retrase definitiv.

Foarte probabil, reducerea eului sau înjosirea îi provoacă individului un stres psihologic acut, dar, în cazul unui om dezgustat de lumea în care trăiește, sau măcinat de vinovăție, ele pot aduce o alienare psihologică. Un nivel ridicat de anxietate ori lipsa unor materiale care servesc fantezia, cum ar fi muzica, filmele sau cartea, pot amplifica în mod considerabil efectul psihologic al încălcării granițelor eului. În lumea de afară, probabil că individul se putea hotărî spontan cum anume vrea să-și bea cafeaua, dacă să-și aprindă o țigară sau când anume să vorbească, să dea un telefon etc.; în penitenciar, astfel de drepturi pot deveni problematice. Aceste lucruri, evenimente, pot deveni recompense. Dacă se comportă adecvat,

conform regulamentului stabilit, va avea, poate, dreptul la o vizită, un telefon, un colet... Construirea unei lumi întregi în jurul acestor privilegii minore constituie, poate, cea mai importantă trăsătură a culturii deținuților - și totuși, este un lucru greu de apreciat de către cei de afară.¹

Dacă până în acest moment individul a avut parte de o viață lipsită de cultură, încarcerat, și ultima lui șansă de a se educa este pierdută. Aici intră în scenă Serviciul de Educație și Asistență Psiho-socială, serviciu care, la ora actuală, colaborează cu Biblioteca Județeană Mureș, în condiții optime și constructive.

În penitenciare se naște un tip și un nivel aparte de preocupare față de sine. Situația deținuților, de cele mai multe ori inferioară în raport cu cea pe care o aveau în lumea de afară, crează o ambianță de eșec personal în care ideea căderii revine permanent. Persoanele private de libertate nutresc simțământul că perioada petrecută în închisoare este un timp pierdut, irosit, distrus sau răpit din viața lui. Ca urmare, individul tinde să simtă că perioada detenției a fost complet irosită din viață. Senzația de timp mort și inert explică, probabil, valoarea mare a acelor activități care pot fi numite de evadare, adică demersuri voluntare, suficient de captivante și palpitate pentru a-l scoate pe deținut din starea lui obișnuită și a-l face să uite cu desăvârșire, pentru o vreme, situația reală. Unele activități de evadare sunt colective: jocurile, sporturile, cântatul în orchestră, prelegerile, programele educaționale, culturale, lecțiile de desen sau de prelucrare a lemnului, concursurile interactive, vizionările de filme sau de prezentări powerpoint legate de o temă educativă ori culturală; altele sunt individuale, dar folosesc materiale publice: cititul, vizionarea solitară a programelor TV.

Penitenciarul poate fi privit ca un fel de... mare moartă, pe care apar mici insule de activitate vie, captivantă. Astfel de activități îl pot ajuta pe individ să suporte stresul psihologic provocat, de obicei, de agresiunile asupra eului.

Cum una dintre menirile bibliotecii publice este deservirea publicului larg, facilitarea, fără prejudecăți, accesului la informație,² s-a

¹ Erving Goffmann, *Aziluri*, Iași, Editura Polirom, 2004, p. 25.

² *Manifestul UNESCO pentru bibliotecile publice*, din 1994 prevede: „Biblioteca publică, poarta locală de acces la cunoaștere, asigură condițiile necesare, de bază, pentru educația permanentă, formarea deprinderilor decizionale independente și dezvoltarea culturală a individului și grupurilor sociale.” Acest

născut ideea de **Biblioteca Mobilă**, având *tentacule*, inițial în Căminul pentru Persoane Vârstnice și în Penitenciarul Târgu-Mureș, mai apoi și în Spitalul de Pediatrie-Oncologie Târgu-Mureș, în prezent colaborând și cu Fundația „Caritas.”

Serviciile bibliotecii publice sunt asigurate, în mod egal, pentru toți, indiferent de vârstă, sex, rasă, religie, naționalitate, limbă sau statut social.

Serviciile și materialele speciale trebuie asigurate pentru acei utilizatori care, din diferite motive, nu pot beneficia de formele și materialele curente pentru activitatea instituției, de exemplu, minoritățile lingvistice, cei cu handicap fizic sau social, cei aflați în spitale sau închisori.

Pe lângă aspectele descrise anterior, trebuie să se țină seama de încă unul: deținuții aflați pe punctul de a se elibera devin adesea foarte neliniștiți la gândul că vor ieși din închisoare; unii s-ar putea să recidiveze, să „obțină” încă un stagiul ca să evite evenimentul. Anxietatea individului cu privire la eliberare pare să ia adesea forma unei întrebări pe care și-o pune sieși, dar și prietenilor săi: „*Am să mă descurc afară?*” Aceasta este unul dintre motivele pentru care un mare număr de foști instituționalizați se gândesc adeseori la ideea de a se întoarce înapoi și unul dintre motivele pentru care foarte mulți chiar se întorc.

Având în vedere că dreptul la educație este fundamental pentru orice ființă umană, toate persoanele private de libertate trebuie să aibă acces la educație, iar aceasta trebuie să fie similară cu cea desfășurată în comunitate, iar pe de altă parte, conștientizând faptul că majoritatea persoanelor private de libertate au avut puține experiențe educaționale eficiente și, că din acest motiv, au multiple nevoi în domeniul educațional, în 21 august 2007, între Administrația Națională a Penitenciarelor și Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului a intervenit un protocol privind școlarizarea persoanelor aflate în custodia Agenției Naționale a Penitenciarelor.

Trecând bariera impusă dintre societatea *de afară* și persoanele private de libertate, colaboratorul extern [al penitenciarului], chiar dacă inițial pornește cu o preconcepție referitoare la caracterul

manifest proclamă încrederea UNESCO în biblioteca publică și convingerea că aceasta este forța activă în procesele de educație, cultură și informație, un agent esențial al bunăstării materiale și spirituale a fiecărui membru al societății, indiferent de sex.

instituționalizațiilor, perseverând în muncă, ajunge să descopere că foarte mulți, dintre cei privați de libertate, au toate caracterele unor ființe umane obișnuite, uneori onești, care merită compasiune și sprijin.

Datorită disprețului cu care îi etichetează societatea, deținuții tind să dezvolte un simțământ de nedreptate comună și un simțământ de ostilitate față de lumea de afară, ceea ce marchează o cotitură importantă în evoluția morală a instituționalizatului.

Oricât de tolerantă este o societate față de persoanele cu dificultăți de învățare, ea întotdeauna valorizează inteligența și performanța cognitivă. Orice formă modernă de educație, care ține seama de bagajul genetic individual, promovează atingerea celui mai înalt nivel posibil de performanță cognitivă.

Cercetarea psihologică a influențelor de mediu și a utilității lor pentru domeniul educației încearcă să evite generalizările privind aprecierea influențelor familiale și de mediu și de a găsi căi concrete prin care se poate schimba cursul dezvoltării cognitive a unei persoane.

Punând față în față cele două argumente s-a născut ideea înființării **Bibliotecii Mobile**, un serviciu care să faciliteze accesul la informație al celor care, din diferite motive, nu pot beneficia de serviciile bibliotecii publice (de exemplu, minoritățile lingvistice, cei cu handicap fizic sau social, cei aflați în spitale sau închisori).

Ținta acestui proiect - **Biblioteca Mobilă** - pe care dorim să îl dezvoltăm în timp, nu sunt doar persoanele cu nevoi speciale; proiectul se referă și la cei dezavantajați social și cultural, indiferent de nivelul lor de dotare (redușă, medie sau superioară). În efortul de a satisface nevoile academice adeseori atât de ridicate astăzi, mulți elevi fără retard în dezvoltare sau fără nevoi psihologice excepționale au experiența unor insuccese școlare. Ca rezultat, șansele lor de a ajunge la mulțumire de sine și la o bună integrare socială sunt periclitate.

Așa cum remarcă Comisia Europeană în *Towards a cognitive society* (1995), este nevoie de transformare profundă a sistemului educațional, a modelului de gândire și de lucru a cadrelor didactice, dar și de o preocupare pentru îmbunătățirea capacității de învățare a copiilor.

Aceste schimbări se impun în condițiile când unui număr important de copii nu le sunt asigurate nevoile educaționale în sistemul existent de învățământ. Principala recomandare a sus-amintitei „Cărți albe” este dezvoltarea capacităților de învățare a copiilor, prin formarea

deprinderilor de învățare a învățării. Deoarece din rândul acestor copii se dezvoltă mai târziu viitorii delicvenți.

Biblioteca Județeană Mureș a demarat - cu ocazia „Zilelor Bibliotecii” din noiembrie 2007 - o activitate inedită pentru Târgu-Mureș: **Biblioteca Mobilă**. Ideea a pornit recitind *Manifestul Unesco pentru bibliotecile publice* (1994), unde se precizează că oricine are dreptul la informare, cunoaștere, educație. Inclusiv persoanele aflate în spitale și închisori.

Cosiliul Județean Mureș

Biblioteca Județeană Mureș

Organizează șezătoarea literară

BIBLIOTECA MOBILĂ

Lasă-te cuprins de vraja lecturii!

Vin la tine bibliotecari să-ți deschidă calea spre magia cărții.

In program: Prezentarea cărții *Balade vesele și triste*,

de George Topârceanu

Lecturarea unui fragment din cartea prezentată

Locul:

Penitenciarul Tg. Mureș

Tg. Mureș, str. Justiției

Data: 16 noiembrie 2007, ora 10

Pensionarii asistați la Căminul pentru persoane vârstnice, precum și cei aflați în detenție, copiii grav bolnavi, nu au acces la informațiile „gestionate” de bibliotecă. Și atunci, ne-am gândit că o asemenea... ieșire ar fi binevenită.

Din noiembrie 2007, Biblioteca Județeană Mureș a organizat întâlniri bilunare cu Căminul pentru persoane vârstnice și, respectiv, Penitenciarul cu sistem închis Târgu-Mureș, încercând să acopere o tematică cât mai variată, să satisfacă, astfel, gusturile unui public cât mai larg.

Momentan, activăm în continuare, pe lângă deja-amintitul Spital de Pediatrie-Oncologie, în Penitenciarul Târgu-Mureș, cooptând grupul de copii și tineri (16-21 ani) la activitățile noastre culturale și educaționale. Aici am găsit sprijin și înțelegere din partea conducerii și cadrelor. S-au înregistrat rezultate vizibile, participanții la acest proiect, mereu aceiași

grup de tineri, progresând foarte mult. Dacă la început acești tineri abia reușeau să buchisească, acum citesc poezii și romane. Am reușit chiar să punem în scenă împreună *Scrisoarea III*, de Mihai Eminescu...

Penitenciarul Târgu-Mureș, contrar prejudecății majoritare, nu este nici pe departe un loc de care să-ți fie groază. Acolo întâlnești oameni ca toți oamenii, cadre și deținuți. Poate ceva mai sinceri: cei de aici nu își ascund adevărata identitate. Ei nu se ascund, nu au de ce.

Încă de la demararea proiectului, am încercat prin planul de activități să oferim o varietate de preocupări participanților:

- pentru că majoritatea membrilor grupului de tineri nu știau de existența bibliotecii, nici de menirea sa, am început cu definirea, descrierea *bibliotecii*, rolului său în societate;

- de *Ziua Națională a României* am invitat un istoric care le-a vorbit tinerilor despre această zi, precum și despre stemele țărilor, stema României ș.a.;

- odată cu venirea iernii, am dezbătut tema *Crăciunului*; cu această ocazie am reușit să sensibilizăm tinerii din grupul nostru, aceștia deschizându-și sufletele. Invitatul de această data fusese un preot;

- în ianuarie l-am aniversat pe poetul național, *Mihai Eminescu*, am lecturat și memorat poezii scrise de acesta și am reușit chiar să punem în scenă un fragment din *Scrisoarea III*.

Ca post-scriptum la acest... capitol, țin să menționez faptul că învățătoarele detașate în penitenciar ne-au semnalat că în urma activității noastre, tinerii au cerut să se citească în școală... Eminescu!

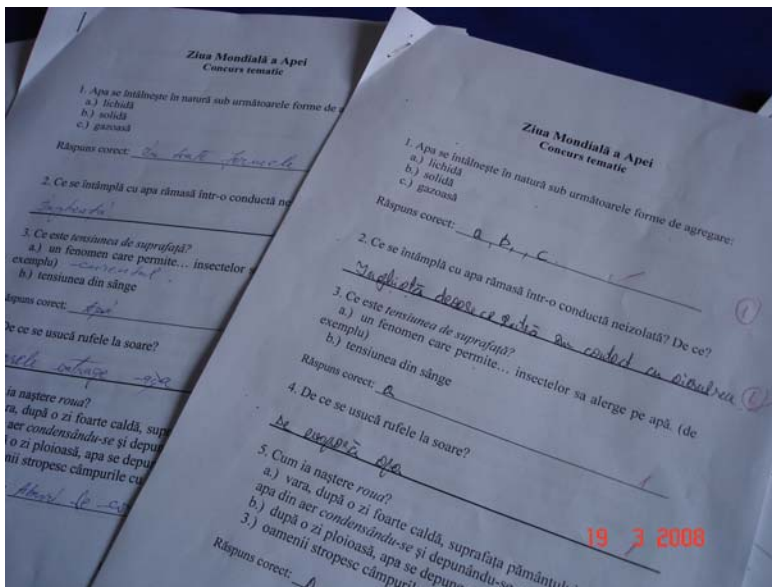
- în luna februarie, am îndemnat la lectură și am vizionat ecranizarea romanului *Ocolul pământului în 80 zile*, de Jules Verne; s-a făcut apoi o paralelă între roman și film;

- și tot în februarie am celebrat *Iubirea* și am organizat o călătorie... imaginară prin *Europa*, ocazie cu care deținuții au povestit ceea ce cunosc și au văzut ei din Europa, au scris câte un eseu cu această temă;

- în luna martie am sărbătorit *Femeia*, participanții, la îndemnul și coordonarea bibliotecarelor participante la acest program, confecționând și decorând rame destinate femeilor din viața lor: personalul feminin din penitenciar, bibliotecarele colaboratoare și nu în ultimul rând, mamele lor; tot atunci am pregătit împreună o surpriză personalului feminin angajat al penitenciarului, deținuții recitând poezii de dragoste din opera eminesciană;

- în aceeași lună, cu ocazia Zilei Mondiale a Apei, am discutat despre... *Apa noastră cea de toate zilele*, despre circuitul apei în natură, poluare, importanța apei în viața noastră. Cu această ocazie deținuții au participat la un concurs având ca tematică apa...

Nu mică a fost surpriza când, în urma corectării testelor de cultură generală ce cuprindeau întrebări despre activitățile desfășurate împreună, persoanele private de libertate au atins scoruri considerabil, mari.

- în luna aprilie, ținând cont de faptul că cca. 60% din persoanele private de libertate sunt de etnie rromă, am dezbătut delicata tematică a *rromilor*, având ca invitat un reprezentant al acestei etnii. De această dată, tinerii deținuți au avut posibilitatea să-și asume identitatea etnică, să vorbească despre cultura lor, despre datini și obiceiuri;

- în Postul mare a urmat o dezbatere despre *Simbolul Paștilor* între tradiție și așteptări;

- *Ziua Națională a Bibliotecarului* a fost punctată printr-o (a doua) vizită a deținuților de la regim semideschis, din Penitenciarul Târgu-Mureș, la Biblioteca Județeană Mureș, ocazie cu care am găzduit și o expoziție a creațiilor deținuților, vernisată de o delegație a Penitenciarului;

- *Ziua Mondială a Teatrului* a fost marcată de o întâlnire cu un reprezentant al Teatrului Național Târgu-Mureș.

Conlucrarea dintre Biblioteca Județeană Mureș și Penitenciarul Târgu-Mureș a dus la semnarea unui protocol de colaborare între forul nostru superior, Consiliul Județean Mureș și Penitenciar, fructificată fiind printr-o vizită a deținuților la Biblioteca Județeană Mureș, vizită care a prilejuit o experiență deosebită.

- Cum, în luna mai fusese *Ziua Internațională a Muzeelor*, s-a organizat vizita la Muzeul Teleki-Bolyai, ocazie cu care instituționalizații au avut șansa de a face cunoștință cu o lume cu totul nouă lor;

- *Ziua Dascălului* a culminat cu portretul dascălului văzut de participanți și un... schimb de experiență; fiecare dintre cei prezenți împărtășind celorlalți ceva din experiența lui;

- *Ziua Internațională Antidrog* a însemnat ceva deosebit tinerilor privați de libertate, invitatul de la Agenția Națională Antidrog proiectându-le filmul românesc, cu această tematică, *Happy end*;

- în luna septembrie s-a reluat colaborarea bilaterală, aceasta debutând cu întâlnirea purtând genericul *Puterea unui... atom*, având ca temă principală viața și invențiile renumitului om de știință Albert Einstein;

- *Ziua Mondială a Ocrotirii Animalelor* a introdus, prin intermediul diapozitivelor prezentate în powerpoint, tinerii deținuți în culisele grădinilor zoologice, s-a prezentat cartea lui Mihail Cociu, *S-a întâmplat la zoo*;

- *Ziua Mondială a Poștei*, din luna octombrie, a adus la lumină fața nevăzută a poștei, istoria sa. Cu această ocazie s-a vizionat filmul artistic *Poștașul*;

- concursul *Cine știe... câștigă* a dat prilejul de a dovedi rostul acestor programe educative, tinerii deținuți demonstrând că citesc, se documentează și sunt atenți la prezentările **Bibliotecii mobile**;

- în luna octombrie, unul din colegii noștri, Cristian Macarie, s-a oferit să ne introducă în viața celebrului om de știință (chimist) suedez, inginer și producător de armament, *Alfred Nobel*;

- *Ziua Internațională a Mării Negre* a fost marcată și ea, iar luna noiembrie a debutat cu o incursiune în *Tainele corpului uman*. Tinerii fiind interesați în special de schimbările care se produc corpul unei femei, în timpul sarcinii;

- *Zilele Bibliotecii Județene Mureș*, din luna noiembrie, au oferit tinerilor privați de libertate ocazia de a cunoaște fața nevăzută a vieții unui

bibliotecar, pătrunzând în culisele unei biblioteci prin activitatea cu genericul *Bibliotecar pentru o zi*;

- Ziua Internațională a Tineretului a dat ocazia unei întâlniri interactive (teste de personalitate pentru coeziunea de grup);

- mai avem în program planificat un dialog pe tema *Viață - stil de viață*, activitate în echipe, care vor prezenta, fiecare în parte, stilul de viață (comparativ) al unui popor din Europa (România), Asia, America.

Corbul este, conform clasificărilor din zoologie, cea mai inteligentă dintre păsări. De aceea ne-am hotărât ca grupul-pilot de tineri aflat în transformare să-și ia acest nume: **corbii**. Pentru că ei, zburând pe aripile minții dincolo de pereții penitenciarului, vor deveni cele mai inteligente din persoanele private de libertate, din cadrul Penitenciarului Târgu-Mureș.

La finalul acestei pledoarii aș dori să subliniez că, în urma acțiunilor culturale, educarea și reabilitare a deținuților din penitenciar, beneficiarul principal este, în primul și în primul rând, Societatea!

Ajutându-i acești tineri să-și regăsească identitatea pierdută pe undeva, în negura timpului, sprijinindu-i în efortul lor de *reformare și reintegrare* le întindem practic mâna să nu mai decadă. Nu încerc acum să spun că vom reuși să-i „convertim” pe toți. Dar celor care sunt gata să primească o a doua șansă, merită să le-o dăm!